

Salta pengar att handla för

av Carl Axel Lindblom

Sveriges koloniala historia är blygsam. Förutom 1600-talets välbekanta etablering i Delaware och obekanta kortvariga i Afrika - nämner man St. Barthélemy i Västindien. Denna ö förvärvades 1784 från Frankrike, Gustaf III ville att även Sverige skulle ha en koloni. Man hoppades att få goda inkomster genom att ön blev en transithamn. Så blev det till en början, särskilt under Napoleons ledning. Senare blev ön snarare en ekonomisk belastning för moderlandet och den återlämnades till Frankrike 1878. Numismatiskt blev svensktiden en intressant parentes. I Västindien, där för övrigt Danmark sedan mitten av 1600-talet hade ett antal öar, som 1917 såldes till USA för 25 miljoner dollar inkl. en mängd mynt - spanska, mynt från holländska Caracao, sous från Cayenne, amerikanska kopparcebt m.m. På 1830-talet drog man in mynten på St. Barth och stämplade dem med en lerona.

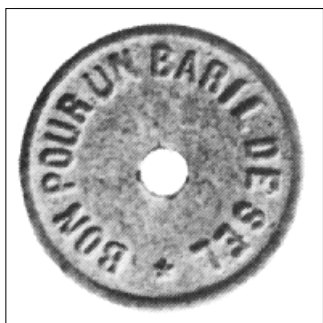
Mynten blev på så sätt officiellt gångbara. Dessa mynt är idag dyrbara och förfälskningar förekommer. Vår gamle medlem Frank Olgrog har ägnat dessa präglingar ett mycket stort intresse, och vetenskapligt studium som redovisats i många skrifter. Undertecknads bidrag hänförs till vårt århundrade och till den franska tiden och dess förehavanden.

Salt - viktigt för S:t Barth

Vid saltframställning ur havsvatten inleds vattnet i grunda dammar, så kallade saltgårdar eller saliner, där vattnet får avdunsta. Denna metod tillämpades bland annat på S:t Barthélemy. Härom skriver amiralitetspredikanten Sven Dahlman som 1784 åtföljde den förste guvernören, baron Samuel Mauritz von Rajalin: "De på denna ö väl af naturen anlagde Saltkrinkor hafva förr frambragt och meddelt öfweflödigt och godt Salt, åt nästgränsande öar". Von Rajalin såg så goda utvecklingsmöjligheter för salinerna att han för kronans räkning bytte in två av de största mot två vattencisterner. 1788 överlämnades de till Svenska Westindiska Compagniets ombud på ön. Tydligen missköttes de. I ett brev av den 28 juni 1796 till företagets direktion skriver nämligen guvernören Georg af Trolle: "Saltkrinkorna som äro två, äro så fördärfvade att de nu mera intet utan en stor kostnad kunna i Stånd sättjas...".

Intresset för saltutvinningen fanns dock kvar. 1816 bildades ett aktiebolag med titeln "la Societé établie pour la Manufacture de Sel en Ile de St. Barthélemy" på de enkelt utformade aktiebrev. Tidvis var exporten betydande. Under slutet av 1800-talet gick produktionen tillbaka. Salinerna på S:t Barth låg illa till i förhållande till Gustavia.

Saltpolletter som betalningsmedel

År 1935 inträffar emellertid något som kan sägas vara anledningen till denna artikel. William Beal, en etablerad affärsman på ön, arrenderar ett låglänt område nära havet av myndigheterna. Området är sedan länge känt som "den store salinen". Den mäter 180x450 m och har en stor saltkoncentration. Beal sätter igång ett saltutvinningsföretag - en verksamhet som är vanlig på en del västindiska öar som S:t Martin

och S:t Christopher. Ungefär samtidigt beställer han genom sin agent i Paris vid namn Keiffer prägling av en tvåsidig pollett. Denna påminner till funktionen om en kolpolett från S:t Lucia och en frukt pollett från Jamaica, för att inte tala om alla svenska polletter som sedan början av 1600-talet använts som betalningsmedel för utfört arbete.

S:t Barthélemy-polletten slogs i aluminium med en diameter på 20 mm och med ett hål på 3 mm i mitten. På åtsidan läser man: W.BEAL och nedtill med mycket små bokstäver KATZ - förmodligen namnet på tillverkaren. På frånsidan läser man. BON PUR UN BARIL DE SEL varpå följer en liten femuddig stjärna. Endast en beställning av polletten ägde rum. Hur många som präglades är okänt.

Åren 1936-37 var de mest arbetsfyllda för William Beal och hans anställda som under denna tid uppgick till 20-40 personer. Arbetarna erhöles en pollett för varje kagge salt som de levererade. Saltet transporterades sedan till öns huvudstad och exporthamn, Gustavia, för vidare transport med skonare till Martinique och Guadeloupe. Saltarbetarna kunde få sina polletter inlösta i Beals butik mot varor, kursen var under perioden 1938-48 sex polletter lika med fyrtio francs. Ambrosie Beal som ägde en butik i Lorient, huvudort före Gustavias tillväxt, löste in dem kontant.

År 1948 inträdde en förändring i verksamheten med hänsyn till hanteringen av saltet. Det packades i säckar på arbetsplatsen. Man övergick också till att betala arbetarnas lön per timme. Bruket av polletter upphörde och de blev snart bortglömda. Saltutvinningen upphörde år 1970.

Kvinnor i arbete vid salinerna. Bilden från 1960-talet.